

SVĚTLA, ŠERO A TEMNOTY Umění českého 19. století

Západočeská galerie v Plzni, výstavní síň „13“
24. 2. – 21. 5. 2017

Výstava je součástí programu k aktuálnímu tématu 37. ročníku plzeňského mezioborového symposia k problematice 19. století pořádaného každoročně v rámci festivalu SMETANOVSKÉ DNY, letošní téma vědeckého symposia je „Světlo, stíny a tma v české kultuře 19. století“.

Na výstavě jsou zastoupena mj. díla Josefa Mánesa, Augusta Piepenhagena, Josefa Navrátila, Bedřicha Havránka, Adolfa Kosárka, Julia Mařáka, Beneše Knüpfera, Antonína Chittussiho, Felixe Jeneweina, Emanuela Krescence Lišky, Maxmiliána Pirnera, Jakuba Schikanedera, Františka Kavána, Antonína Slavíčka, Jana Preislera, Jaroslava Panušky a dalších umělců.

Letošní téma symposia chápe označení stavů světla hlavně v jejich širším, metaforickém užití a týká se různých kulturních a civilizačních změn mezi érou osvícenství a érou začátku 20. století. Výstava v Západočeské galerii toto širší kulturně historické téma sleduje po stránce tvořivosti výtvarných umělců z českých zemí. V pěti kapitolách na vybraných ukázkách prací malířů, kreslířů a grafiků naznačuje, jak se cesty modernizace ve výtvarném umění prolínaly, ale také míjely s všeobecnou modernizací.

Doba pozdního 18. a raného 19. století, plná převratných a obnovitelských idejí a dějů, proměnila možnosti i ambice výtvarného umění. První část výstavy nese název „**Osvícenství a osvětlení**“. Sestává ze souboru hlavně drobných uměleckých tisků/grafik, v nichž umělci a jejich publikum sdíleli své pocity a myšlenky o světě a o své době. Výtvarní umělci spolu s vědci zkoumali genezi viditelného světa v působení slunečního světla při vzniku barev a objemů. Snad ještě větší význam však mnozí připisovali tradičním prostředkům umění – šeru a stínu. Zdůrazňovali, jak vše smyslově a rozumově uchopitelné je obklopeno tajemnem. Některé z exponátů výstavy připomínají různé hry se světlem a stínem jako médium dobové zábavy a vzdělání. Dva z exponátů implikují umělcův komentář ke společenskému dění, resp. k „osvícenství“.

Druhá část výstavy má titul „**Stavy krajiny, stavy duše**“. Obsahuje hlavně ukázky z krajinomalby. Ta podle notoricky známého výkladu vývoje výtvarného umění byla vzorem základní modernizace výtvarného umění, jež spočívala v odklonu od tradiční akademické, „ateliérové“ malby a v příklonu ke studiu přírody. Příklady z různých období však mají ukázat spíše jinou stránku obrazových strategií malby krajiny. Týká se symbolického aspektu světelných poměrů v obraze. Je zdůrazněn společný základ nálady viděné krajiny a jejího diváka, ať už je divák v obraze znázorněn anebo je tam přítomen implicitně.

Třetí část výstavy pod názvem „**Nadpřirozené světlo, vnitřní zrak**“ naznačuje na vybraných příkladech několik tendencí v kultuře 19. století a zvláště během jeho poslední třetiny. Začaly se projevovat snahy o obnovené působení vizuálních objektů sloužících náboženskému obřadu. Zároveň byly motivy spjaté se světlem a viděním z této sféry často přenášeny na jiné druhy adorace, adorace národa nebo umění. V poslední třetině století se výtvarného umění dotkly také rostoucí zájmy o para-normální jevy a o skrytý potenciál lidské psychiky.

Ve své čtvrté části („**Měsíc střídá slunce**“) výstava ukazuje, jak čeští výtvarní umělci pozdního 19. století využívali noční scenérii nebo mezní světelné stavy mezi dnem a nocí. Znázornění noční

scenérie se tradičně pokládalo za jedno z měřítek mistrovství v malbě. Figurální složka výjevu mohla odkazovat na známý historický příběh nebo k časově neurčité, „prezentní“ situaci. Děj mohl být kolektivní, většinou však individuální. Výjev měl náplň ve škále od tragédie k lyrice. V každém případě poukazoval za všední realitu, obvykle k osamocení znázorněné osoby tváří v tvář silám vesmíru. Několik vynikajících obrazů a kreseb „personalizuje“ měsíc či slunce, případně jiná světla na obloze.

Závěrečná část výstavy („**Město: záře a příšeří**“) předvádí město jako dominantní prostředí urbánní a průmyslové společnosti doby, resp. reálný i symbolický potenciál světelných prostředků v umělecké evokaci města. Oficiální sebezprezentace města se vyjadřuje jeho stupňovanými světelnými charakteristikami, leskem. Plnost umělého osvětlení charakterizují moderní velkoměsto, rušné bulváry a kavárny. Je však zachycují čeští malíři vesměs jinde než v Praze, nejraději v Paříži. Praha přelomu století zažívá nápor všeobecné modernizace. Pro zdejší projevy ekonomických, politických i sociálních antagonismů se k umělecké evokaci města hodí spíše tlumené či kalné světlo. V české umělecké grafice ožívuje tradice moderní apokalypsy a důraz je často kladen na spodní („infernální“) osvětlení.

Publikace provázející výstavu přináší vyobrazení většiny exponátů doplněných několika dalších příkladů z tvorby sledované epochy.

Komentované prohlídky s autorem výstavy Romanem Prahlem se konají 10. 3. a 31. 3. od 17 hodin.

Na výstavě jsou prezentována díla mj. těchto umělců:

Josef Bergler	František Kaván	Josef Navrátil
František Bílek	Beneš Knüpfer	Jaroslav Panuška
Václav Brožík	Quido Kocián	August Piepenhagen
František Drtíkol	Ludvík Kohl	Maxmilián Pirner
Bedřich Havránek	Adolf Kosárek	Jan Preisler
Antonín Hudeček	Emanuel K. Liška	Jakub Schikaneder
Antonín Chittussi	Josef Mánes	Antonín Slavíček
Felix Jenewein	Quido Mánes	Jaroslav Špillar
Bohumil Kafka	Julius Mařák	Karel Špillar a další

AUTOR VÝSTAVY: Roman Prahel

KURÁTORKA: Ivana Jonáková

SPOLUPRÁCE ZA NÁRODNÍ GALERII V PRAZE: Markéta Dlábková, Veronika Hulíková

GRAFICKÉ ŘEŠENÍ: Martin Pivrnec

JAZYKOVÁ REDAKCE TEXTŮ: Zdenka Prahlová

PŘEKLAD: Překladatelské a tlumočnické centrum Eufkrat, Plzeň (Richard Savage)

INSTALACE: Jan Jirka, Miroslav Tázler

ŘEZANÁ GRAFIKA: Jakub Čermák

DOPROVODNÉ PROGRAMY: Jiří Hlobil, Marcela Štýbrová

Otevřeno denně kromě pondělí od 10 do 18 hodin.

www.zpc-galerie.cz

www.plzensymposium.cz

www.smetanovskedny.cz

Kontakt pro média: Eva Reitspiesová, Public Relations ZČG, tel. 731 474 266, reitspiesova@zpc-galerie.cz